

RÄTTEN ATT LEVA LIVET

ETT KUNSKAPSUNDERLAG FÖR
FRÅGOR OM SKAM/HEDERSRELATERAT
VÅLD OCH FÖRTRYCK

miljöpartiet de gröna

JÄMSTÄLLDHETSPOLITISK RAPPORT 2012
Miljöpartiet de grönas jämställdhetskommitté

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	3
Kunskapsunderlag	4
Våra utgångspunkter	4
Skam, heder och normer	5
Vem drabbas?	6
Flickor och kvinnor	7
Killar och män	7
Hbtq-personer	8
Personer med funktionsnedsättningar	8
Politiska förslag.....	9
Kunskap är nyckeln.....	9
Börja med skolan	10
Socialtjänstens ansvar	11
Ett fungerande rättsväsende	12
Kommunala och regionala insatser	14
Referenser	16
Litteratur.....	16

INLEDNING

Migration och lika rätt är det andra samtalsämnet inom Miljöpartiet de grönas kampanj 250 000 samtal. Samtalsämnet fokuserar på människors rörlighet, rätten att komma till Sverige och rätten att vara sig själv i Sverige. Vi vill skapa ett öppet och jämställt samhälle där alla har lika rättigheter och möjligheter.

Mänskliga rättigheter och allas lika värde är i fokus för Miljöpartiets kampanj om migration och lika rätt. Miljöpartiets jämställdhetskommitté vill med den här rapporten särskilt betona allas lika rätt att leva och utforma sitt liv som man vill. Vi har ett ansvar att se och agera för att den här rätten ska gälla alla. Precis som inom alla andra politikområden kan vi med aktivt politiskt arbete förändra samhället i den riktning vi vill. Ett jämställt samhälle utan begränsande normer gynnar alla, både kvinnor och män.

Vi behöver se de tusentals ungdomar som i dag inte själva kan välja hur de lever sina liv. De är begränsade av patriarkala och heteronormativa normer och strukturer.

Vissa lever dubbelliv eller utsätts systematiskt för hot och våld. Förtrycket leder i extrema fall till mord. Det är framför allt unga kvinnor som utsätts för direkt förtryck, men även killar och hbtq-personer (homo-, bi-, trans- och queerpersoner). Alla som lever i ett starkt patriarkalt och heteronormativt sammanhang är dock indirekt drabbade av den begränsning som detta innebär.

I den här rapporten används begreppet "skam/hedersrelaterat våld och förtryck". Vi anser att begreppet "skam" är en bättre benämning än "heder", eftersom heder syftar till något positivt, hedervärd. Samtidigt är begreppet "heder" etablerat vilket gör att vi använder oss av en kombination av begreppen i den här rapporten.

Miljöpartiets jämställdhetskommitté har tagit fram den här rapporten som ett stöd till medlemmar som vill delta i samtalskampanjen eller driva frågan om skam/hedersrelaterat våld och förtryck i andra sammanhang. Rapporten är också ett försök att sammanfatta Miljöpartiets ståndpunkt i frågor om skam/hedersrelaterat våld och förtryck. Den ger också förslag på politiska frågor som våra medlemmar kan driva på olika nivåer.

Mer information om politiken i kampanjen om migration och lika rättigheter hittar du i kampanjens kunskapsunderlag och i partimotionen Drömmen om Sverige. Allt kampanjmaterial hittar du på www.mp.se/engageradig.

Jämställdhetskommittén 2012-09-28
Rapportförfattare:
Susanne Åkesson

KUNSKAPSUNDERLAG

VÅRA UTGÅNGSPUNKTER

Miljöpartiet anser att mänskliga rättigheter inte är kompromissbara. Friheten att fritt utforma sitt liv är en mänsklig rättighet. I den friheten ingår rätten till självbestämmande och möjligheten att uttrycka sin kärlek, sexuella läggning och könsidentitet utan rädsla för diskriminering eller straff. Det här är grundläggande för Miljöpartiets politik.

Miljöpartiet kan inte acceptera bakslag för jämställdheten. Miljöpartiet är ett feministiskt parti. Jämställdhetsfrågorna var centrala när vi bildades, och vi har fortsatt kampen för att motverka könsmaktsordningen, den ordning där mannen är norm och kvinnan är underordnad. Vi vill luckra upp könsmaktsordningen så att alla människor slipper de traditionella könsroller och den begränsning av individens frihet som bristande jämställdhet innebär.

Miljöpartiet anser att normer och traditioner går att förändra. Normer och traditioner är, precis som resten av samhället, i ständig förändring. Det går inte att säga att en kultur är på ett visst sätt. Med medvetet arbete går det att ändra normer, traditioner och strukturer i mer jämställd riktning.

Miljöpartiet utgår ifrån en intersektionell förklaringsmodell. Det innebär att vi ser att mekanismerna som ligger bakom skam/hedersrelaterat våld och förtryck är komplexa, med flera maktfaktorer som samverkar med varandra.

Viktiga faktorer i den intersektionella förklaringsmodellen är:

- ❑ **Kön:** För många kvinnor har immigration till Sverige inneburit ökade möjligheter att utveckla sin egen identitet och status. Män som har immigrerat till Sverige upplever däremot oftare att de förlorar i status och ses som "den andre" i samhället.¹ Det här kan leda till förändringar i maktbalansen mellan könen som kan leda till konflikter.
- ❑ **Generation:** Yngre som är födda i Sverige eller har kommit hit i tidig ålder har lättare att komma in i det svenska samhället än äldre. Föräldrarna blir mer beroende av sina ungdomar i kontakten med samhället, eftersom de unga ofta kan språket och systemet bättre. Barnen blir "föräldrar till sina föräldrar" och har därmed också större möjligheter att utmana sina föräldrar, precis som alla ungdomar, vilket kan leda till konflikter och försök

---

¹ Darvishpour m.fl. Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt. SOU 2010:84 (2010)

från föräldrarna att begränsa ungdomarna och därmed ta makten tillbaka. Föräldrar som dessutom inte känner sig delaktiga i samhället kan drabbas av maktlöshet, som i sin tur kan drabba barnen och ungdomarna.²

- **Diskriminering:** Diskriminering och rasism innebär för många en påfrestning som kan leda till hälsoproblem, minskat förtroende för samhället och svårigheter att ta vara på sina rättigheter. I synnerhet män, som kanske tidigare aldrig har upplevt att bli behandlad som "den andre", blir frustrerade över statusförlusten. I förlängningen riskerar diskriminering och rasism att förstärka gruppens patriarkala strukturer.³
- **Socioekonomisk bakgrund:** Andelen fattiga bland utrikes födda är betydligt större än i befolkningen som helhet, inte minst på grund av arbetslöshet och diskriminering. I en situation av fysisk och psykisk isolering från majoritetssamhället riskerar patriarkala normer att förstärkas.

Alla de här faktorerna samverkar alltså med varandra. En ung, välutbildad kvinna som ser alla möjligheter till självförverkligande riskerar att komma i konflikt med sin äldre, lågutbildade far som aldrig har fått ett arbete i Sverige. Många ungdomar lever i parallella normsystem, ett hemma och ett i samhället, som de hela tiden måste förhålla sig till vilket kanske tvingar dem att leva dubbelliv.

Miljöpartiet anser alltså att skam/hedersrelaterat våld och förtryck inte går att förstås utifrån en ensidig bild om att det handlar om mäns våld mot kvinnor. Däremot spelar patriarkala normer en viktig roll i sammanhanget, vilket utvecklas nedan. Det är viktigt att komma ihåg att det naturligtvis även förekommer "vanligt" mäns våld mot kvinnor i familjer med utländsk bakgrund.

Miljöpartiet anser inte heller att skam/hedersrelaterat våld och förtryck går att härleda till speciella kulturer eller att det är något som "ingår" i en viss kultur eller religion. Som anges nedan så har skam- och hederstänkande funnits i de flesta samhällen och religioner under lång tid, ofta före de nutida religionernas uppkomst.

SKAM, HEDER OCH NORMER

Hederstänkande och skamtänkande har funnits i Sverige och andra länder under en lång tid. Det svenska samhället hade från 1600-talet till en bit in på 1900-talet en hårt fördömande syn på ogifta kvinnors sexualitet. Staten, i samförstånd med kyrkan, bestraffade dem som bröt mot normerna. Straffen var lagstadgade och stränga men innebar oftast inte döden. Den starka staten medförde att ingen speciell grupp

---

² se fotnot 1.

³ se fotnot 1.

behövde ta saken i egna händer, även om det naturligtvis förekom att föräldrar skickade bort en ogift dotter som blivit gravid och tvingade henne att föda i hemlighet och adoptera bort barnet.⁴ Den sexuella revolutionen i Sverige och andra västländer från och med 1960-talet och framåt bidrog till att en del av skammen kring sexualitet och föräktenskapliga relationer lättades. Samtidigt ökade kvinnors inflytande på arbetsmarknaden vilket minskade deras ekonomiska beroende av männen.⁵

Vad som är accepterade beteenden i dagens svenska samhälle är i hög grad fortfarande uppdelat efter kön, även om det inte kallas "heder". Dessa normer är patriarkala, alltså utgår ifrån mannen. Det gäller inte minst frågor om sexualitet. Exakt samma sexuella beteende kan ge en man ära och en kvinna skam. Kvinnor som har haft många partners "förtjänar" ett dåligt rykte i högre grad än män.⁶

I länder med svagare stat var och är det vanligare att den egna gruppen tar hand om upprätthållandet av normer. Samhället är organiserat utifrån kollektivet snarare än utifrån individen. Ett kollektivt samhälle som på samma gång är patriarkalt innebär att männen har kollektiva rättigheter till kvinnor och deras sexualitet.

VEM DRABBAS?

Skam/hedersrelaterat våld och förtryck sker inom en patriarkal struktur som gynnar män och missgynnar kvinnor. Det som komplicerar bilden är att det inte alltid är män som slår kvinnor. Förtrycket är kollektivt och de som är utsatta för förtrycket deltar ofta i att förtrycka andra inom samma familj. Ett exempel är en bror som inte själv får välja vem han ska gifta sig med, samtidigt som han har i uppgift att kontrollera sin systers kärleksliv.

Det är svårt att räkna hur många som utsätts för skam/hedersrelaterat våld och förtryck, dels för att det många gånger sker inom familjen och inte anmäls, och dels för att det inte finns någon enhetlig definition av vad skam/hedersrelaterat våld och förtryck är. Ungdomsstyrelsen genomförde år 2009 den hittills mest omfattande kartläggningen av hur många unga som uppger att de har begränsningar och villkor när det gäller val av partner. Ungdomsstyrelsen uppskattar att cirka 70 000 individer lever i en situation med begränsningar och/eller villkor från familjen när det gäller val av partner. Av dessa uppger 8 500 att de är oroliga över att inte själva få välja vem de ska gifta sig med. Nationellt uppger 95 procent av de unga att de själva får välja vem de ska gifta sig med. I de socialt utsatta områdena Hjällbo, Araby, Rosengård och Husby är motsvarande andel 73 procent.⁷

---

⁴ se fotnot 1.

⁵ Wikipedia. Sexuella revolutionen, http://sv.wikipedia.org/wiki/Sexuella_revolutionen (2012-07-03)

⁶ Tikkanen m.fl. UngKAB09 – Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga (2011)

⁷ Ungdomsstyrelsen. Gift mot sin vilja (2009:5)

Ungdomsstyrelsen konstaterar att det är betydligt vanligare med begränsningar i valet av framtida partner i familjer med utländsk bakgrund jämfört med i familjer med svensk bakgrund. Flickor i familjer med utländsk bakgrund uppger i störst utsträckning att de har sådana begränsningar eller villkor. De förväntas också vara oskuld när de gifter sig och får inte umgås med killkompisar eller ha pojkvän. Det är däremot pojkar med utländsk bakgrund som i störst utsträckning uppger att de utsätts för hot och våld i familjen.⁸

Flickor och kvinnor

De som i störst utsträckning drabbas av skam/hedersrelaterat förtryck är unga kvinnor med utländsk bakgrund. Det är i första hand kvinnors sexualitet som ska begränsas och kontrolleras och det är deras livsutrymme som begränsas mest. Det är alltid kvinnan som får skulden vid ett brott mot normerna, även om det handlar om ett övergrepp mot henne, till exempel sexuella trakasserier eller våldtäkt. Kvinnor som inte är fertila är extra utsatta.

Det är nästan uteslutande flickor och kvinnor som omhändertagits av socialtjänsten på grund av begränsningar, hot, tvång och våld av skam/hedersrelaterade orsaker. Få av dessa hade stöd från sina familjer, utan hade utsatts för psykisk och fysisk misshandel och inte sällan dödshot.⁹ Att endast flickor omhändertagits visar att förtrycket i huvudsak riktar sig mot flickor och kvinnor, men det visar också en potentiell brist att se pojkars och hbtq-personers utsatthet.

Kvinnor kan också vara förövare. När släkten har kollektivt ansvar för barnen och ungdomarna kan det lika gärna vara mödrar, systrar och andra kvinnliga släktingar som medverkar i förtrycket.

Killar och män

Det är viktigt att komma ihåg att även killar och män drabbas av skam/hedersrelaterat våld och förtryck både som offer och förövare. Enligt Ungdomsstyrelsens undersökning är det alltså vanligare att pojkar drabbas av direkt våld inom familjen, vilket dock inte behöver ha skam/hedersrelaterade orsaker. Även pojkar tvingas in i arrangerade (olikkönade) äktenskap.¹⁰ Män som motsätter sig sina släktingars krav på arrangerade äktenskap, vägrar gå med på att kontrollera sina kvinnliga släktingar, inleder en relation med en kvinna mot sin familjs vilja eller är homo-, bi-, trans- eller queerperson kan också bli offer för skam/hedersrelaterat våld och förtryck.

---

⁸ se fotnot 1.

⁹ Länsstyrelsen Östergötland. Våga göra skillnad (2011:14)

¹⁰ Läs till exempel "Stjärnlösa nätter" av Arkan Assad, om en ung kille som blir tvingad att mot sin vilja gifta sig med sin kusin.

Män är också drabbade av den patriarkala strukturen. Det ingår i männens uppgift att försvara, bevaka och kontrollera sina döttrar, sin fru och/eller systrars sexualitet gentemot andra män. De är många gånger utsatta för gruppträck att kontrollera sina familjemedlemmar och vet inte hur de kan motsätta sig detta utan att själva drabbas av sanktioner. Även män är förlorare i ett samhälle med starka normer kring kön och sexualitet.

Hbtq-personer

Att hbtq-personer (homo-, bi-, trans- och queerpersoner) oavsett kön och könsidentitet drabbas av skam/hedersrelaterat våld har inte uppmärksammats så mycket i debatten.¹¹ Hbtq-personer är dubbelt utsatta av både heteronormativa (det vill säga att omgivningen premierar heterosexualitet) och patriarkala strukturer. Unga hbtq-personer, oavsett bakgrund, löper generellt sett större risk att utsättas för våld inom familjen. I Ungdomsstyrelsens ungdomsenkät (2009) svarade cirka 19 procent av de unga med annan sexuell läggning än heterosexuell att de har blivit utsatta för fysiskt våld inom familjen.¹² Det är en indikation på att dessa grupper i högre grad är otrygga även i hemmet, oavsett bakgrund.

Hbtq-personer som lever i familjer med starka heteronormativa och patriarkala normer mår extremt dåligt och många av dem försöker ta sitt liv. Konsekvenserna av att komma ut som hbtq-person kan bli att familjerna med våld försöker tvinga fram en "omvändelse" eller hotar att gifta bort dem. De upplever sig många gånger osynliga i samhället.¹³

Personer med funktionsnedsättningar

Unga med intellektuell, psykisk eller fysisk funktionsnedsättning är särskilt sårbara för risken att utsättas för skam/hedersrelaterat våld och förtryck. De är i mycket stor utsträckning beroende av nära anhöriga, vilket ökar deras isolering och försvårar deras möjligheter att söka hjälp, särskilt om även deras personliga assistent är en anhörig. Enligt TRIS, Tjejers rätt i samhället, som har undersökt skam/hedersrelaterat våld i gymnasiesärskolan, är det framför allt unga kvinnor med utländsk bakgrund som utsätts. De gifts ofta bort med en man från föräldrarnas ursprungsland och blir gravida utan att själva ha förstått vad de har utsatts för.¹⁴

---

¹¹ Ett inlägg i debatten är dokumentärfilmen "Sämre än djur: Homosexualitet och hederskultur" som har visats upprepade gånger på SVT under 2009 och 2010.

¹² Ungdomsstyrelsen. Om unga hbtq-personer – hälsa (2012)

¹³ Darj, Frida m.fl. HBT & Heder – en intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med hedersnormer (2011)

¹⁴ TRIS. Trippelt utsatt (2012)

POLITISKA FÖRSLAG

I denna del presenteras några av Miljöpartiets politiska förslag för att motverka skam/hedersrelaterat våld och förtryck samt mekanismerna bakom.

Kunskap är nyckeln

Kunskapen om skam/hedersrelaterat våld och förtryck är fortfarande låg hos myndigheter, skola, socialtjänst, rättsväsende, ungdomsmottagningar och andra offentliga verksamheter som möter människor. Hela kommuner hävdar att de inte har kunskap om skam/hedersrelaterat våld och förtryck eller vilka insatser som behövs.¹⁵ Detta trots att det sedan 2000-talets början genomförts utbildningsinsatser för socialtjänsten, sjukvården, skolan, rättsväsendet och frivilligorganisationer (inklusive etniska organisationer), framför allt i storstadsområdena.

Det finns en hel del kunskap och utbildningsmaterial framtaget, bland annat av Länsstyrelsen Östergötland som har regeringens samordningsuppdrag, och hos frivilligorganisationer. Underlagen är framför allt riktade mot praktiker. Det saknas dock strukturer för att få ut kunskapen till de offentliga verksamheterna. De som arbetar på lokal nivå saknar i dag konkret vägledning om vilka arbetsmetoder som fungerar bäst i arbetet med unga som är utsatta för skam/hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶ Det finns få rekommendationer som riktar sig till ansvariga politiker på olika nivåer. Det finns behov av ökad internationell samverkan dels för kunskapsutbyte men också för att det finns fall där individer är så hotade att skydd måste organiseras utanför Sverige.

□ Tydliggör uppdraget till Länsstyrelsen Östergötland (eller annan lämplig myndighet)

Länsstyrelsen i Östergötland har sedan 2003 haft regeringens uppdrag att förebygga hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen ska vara "ett stöd" i utbildning av yrkesgrupper som möter utsatta människor. Miljöpartiet anser att uppdraget ska inriktas på att genomföra en stor utbildningsinsats av de offentliga verksamheterna samt utveckla metoder för att förändra patriarkala normer och förändringsarbete riktat specifikt mot män.

□ Metodutvärdering

Miljöpartiet anser att regeringen ska ge lämplig utredningsmyndighet i uppdrag att kartlägga och utvärdera de metoder för att förebygga och motverka skam/hedersrelaterat våld som har utarbetats av olika

---

¹⁵ Länsstyrelsen Östergötland. Våga göra skillnad (2011:14)

¹⁶ BRÅ. Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (2010:18)

verksamheter. Den aktuella myndigheten ska också komma med förslag på framgångsrika metoder och särskilt uppmuntra metoder som riktar in sig på normförändring och förändringsarbete riktat specifikt mot män.

Arbete mot diskriminering och rasism

Majoritetssamhället har ett ansvar för att motverka diskriminering och rasism som i förlängningen riskerar att öka isolering och patriarkala normer. Vardagsrasism i synnerhet innebär för många en påfrestning som kan leda till hälsoproblem, minskat förtroende för samhället och svårigheter att ta vara på sina rättigheter.¹⁷

Miljöpartiet arbetar för ett mångkulturellt, öppet samhälle där allas kompetens och möjligheter tas tillvara och alla har samma möjlighet till självförverkligande. Några¹⁸ av Miljöpartiets förslag för att motverka rasism och diskriminering är:

- Att arbetet mot diskriminering och rasism påbörjas redan i skolan.
- Att det ska vara möjligt att använda det språk man kan bäst i kontakt med myndigheter.
- Att det ska bli lättare att driva diskrimineringsmål.
- Att ge ökade resurser till utsatta grupper, antirasistiska organisationer och antidiskrimineringsbyråer.

Börja med skolan

Skolan har en ovärderlig roll i arbetet för allas lika värde. Skolan når i princip alla barn och ungdomar och har goda möjligheter att nå och påverka deras föräldrar. Det finns ett tydligt samband mellan ökad undervisning i mänskliga rättigheter och ökad kunskap, respekt och förståelse för människors lika värde.¹⁹

Kunskapshöjande arbete

Skolans personal har stora möjligheter att i tid upptäcka flickor och pojkar som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för skam/hedersrelaterat våld och förtryck. Med rätt kunskap kan skolan bemöta föräldrar som vill begränsa barnens eller ungdomarnas deltagande i vissa skolämnen, utflykter eller fritidsaktiviteter. Elevhälsan är en viktig resurs i detta arbete.

---

¹⁷ DO 2012-04-17. Vardagsrasism, <http://www.do.se/sv/Press/Pressmeddelanden-och-aktuellt/2012/Vardagsrasism/>

¹⁸ Fler förslag för att motverka diskriminering och rasism går att hitta i Miljöpartiets partimotion Drömmen om Sverige (2012)

¹⁹ Forum för levande historia. Islamofobi – en studie av begreppet, ungdomars attityder och unga muslimers utsatthet (2006)

Elevhälsopersonal måste ha rätt kompetens och resurser för ett långsiktigt arbete. Lärares kunskap i mänskliga rättigheter, mångfald och konflikthantering måste prioriteras högre i lärarutbildningar och fortbildningar för lärare.

Förbättrad dialog mellan hem och skola

Alla föräldrar vill sina barns bästa. Det är viktigt att alla föräldrar verkligen vet och förstår hur skolan fungerar och vad barnen gör där. Annars kan rädsla och rykten uppstå, som kan innebära att föräldrar inte vill att deras barn (oftast döttrar) deltar i till exempel sex- och samlevnadsundervisningen. Miljöpartiet vill öka skolans möjligheter att ha dialog också med de föräldrar som inte kommer till föräldramöten eller förstår vad som sägs där. Vi vill att skolan ska kunna anställa personal som har i särskild uppgift att vara en bro mellan skola och hem.

Stöd till ungdomars självbestämmande

Miljöpartiets grundsyn är att skolan ska stödja eleverna i deras utveckling till självständiga och trygga individer. Självklart är det samhällets uppgift att skydda alla ungdomar från alla former av våld och förtryck. En del i detta är att ge alla ungdomar, särskilt unga kvinnor, konkret information om rätten att bestämma över sina liv, sin sexualitet och val av partner samt hur samhället kan stödja dem i det.

Socialtjänstens ansvar

Flera utvärderingar visar att socialtjänsten brister i kunskap och kompetens när det gäller skam/hedersrelaterat våld och förtryck. Det saknas riktlinjer och rutiner och "målgruppen" är lågprioriterad.²⁰ Det gäller inte minst i förhållande till särskilt utsatta grupper inom gruppen, till exempel personer med funktionshinder eller hbtq-personer. Den här bristen i det offentliga skyddsnätet har gjort att ett stort ansvar har lagts på ideella organisationer för skydd och stöd till utsatta.

Kunskapshöjande arbete

Miljöpartiet anser att kommunerna och socialtjänsten ska ta det ansvar som krävs för att skydda människor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Kommunerna och socialtjänsten måste ta eget ansvar för att de har den kunskap och kompetens som krävs för att skydda alla sina invånare. Den ideella sektorn ska vara ett komplement till det offentliga trygghetssystemet, inte tvärtom.

---

²⁰ Länsstyrelsen Östergötland. Våga göra skillnad (2011:14)

□ Nationell skyddspott

Miljöpartiet anser att en nationell "skyddspott" ska införas. Kommunerna ska kunna söka pengar ur potten när det ordinarie anslaget för skyddat boende eller annat skydd har överskridits, för att säkra att alla som behöver får skydd i rätt tid. En utredning ska tillsättas för att klarlägga hur en sådan pott kan utformas, bland annat för att förhindra att kommuner budgeterar för lågt redan från början.

□ Skärpning av socialtjänstlagens skrivning om stöd till våldsutsatta kvinnor

År 2007 skärptes socialtjänstlagens skrivning (5 kap. 11 §) från att kommunerna "bör" ge stöd till våldsutsatta kvinnor till att socialtjänsten "ska särskilt beakta" kvinnors behov. Dagens lagstiftning är en kompromiss från utredningens förslag där det tydligt framgår att kommunerna "ska" stödja våldsutsatta kvinnor. Miljöpartiet anser att den nya formuleringen i socialtjänstlagen fortfarande är för vag och att lagen i detta hänseende bör skärpas till ett absolut ansvar för kommunerna i fråga om kvinnor som är utsatta för våld.

Ett fungerande rättsväsende

Det är viktigt att rättsväsendet har kompetens att utreda brott med misstänkt skam/hedersmotiv på ett korrekt sätt. Lagstiftningen måste fungera så att förövare blir straffade samtidigt som rättsväsendet garanterar likhet inför lagen och icke-diskriminering i processen. De senaste åren har det skett en del förändringar i lagstiftningen. Preskriptionstiden för kvinnlig könsstympning har ändrats till att börja gälla från och med att kvinnan fyller 18 år. Besöksförbud har ändrats till kontaktförbud, och personer som fått utvidgat kontaktförbud kan övervakas med elektronisk fotboja. Det saknas emellertid fortfarande resurser inom rättsväsendet för att följa upp brott mot kontaktförbudet.

I våras presenterades förslag att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.²¹ Miljöpartiet stödjer utredningens förslag.

Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) finns det kunskap om skam/hedersrelaterad brottslighet inom polisen, men den är inte så spridd inom organisationen. Polisen är ganska dålig på att skapa en helhetsbild av den utsatta kvinnans situation.²² Det finns i dag ingen straffrättslig definition av vad ett hedersbrott är och skam/hedersmotiv

---

²¹ Regeringen. Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap, pressmeddelande: <http://www.regeringen.se/sb/d/16161/a/193578> (2012-05-24)

²² BRÅ. Polisens utredningar av hedersrelaterat våld (2012:1)

ses inte som en försvårande omständighet. Det finns heller ingen brottskod som anger att brottet har anknytning till skam/heder, vilket gör det svårt att följa upp anmälningarna.

Skam/heder som motiv ska vara en försvårande omständighet vid brott

Hatbrott, det vill säga brott som begås på grund av en människas etniska bakgrund, religion, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet, straffas strängare än om motivet inte hade varit hat. Internationellt ses hatbrott som händelser som är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde.²³ Miljöpartiet anser att även skam/heder som motiv ska anses vara en försvårande omständighet och ge strängare straff. Polisen behöver också införa en brottskod som anger om brottet har anknytning till skam/heder.

Stöd till dem som inte vill medverka i utredning

De flesta anmälningar av ett skam/hedersrelaterat brott faller inom allmänt åtal, det vill säga att anmälan inte går att ta tillbaka utan utreds även om anmälaren vill dra tillbaka sin anmälan.²⁴ Det är dock ofta nödvändigt att anmälaren medverkar i utredningen för att brottet ska utredas. Fyra av tio kvinnor i BRÅ:s undersökning om polisens utredningar av hedersrelaterat våld visar vid något skede att de inte vill delta. Oftast gör polisen då inte mer i ärendet. Här är polisens kompetens viktig. Polisen ska alltid samtala med den som anmält och erbjuda sitt stöd i stället för att släppa kontakten direkt.

Opartiska tolkar

Inom rättsväsendet men också inom andra offentliga situationer är det viktigt att de som har behov av tolk får kompetent och opartisk tolkning. Det råder i dag en brist på tolkar, särskilt auktoriserade, inom vissa språkgrupper, till exempel somaliska. Detta kan leda till att en icke professionell tolk används, eller till och med en anhörig. Tolkingen riskerar då att bli partisk eller rent av skadlig för den som har behov av tolken.²⁵ Miljöpartiet anser att tolkutbildningen behöver bli bättre, att resurserna används till att utbilda tolkar i de språk där det finns brist samt att möjligheten för tolkar att validera sin kompetens förbättras.

---

²³ BRÅ. Hatbrott (2011). <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/hatbrott.html>

²⁴ BRÅ. Polisens utredningar av hedersrelaterat våld (2012:1)

²⁵ Statskontoret 2012:2 En tolkningsfråga. Om auktorisation och åtgärder för fler och bättre tolkar

Kommunala och regionala insatser

Många av ovanstående förslag kan naturligtvis genomföras lokalt och regionalt på olika sätt, till exempel stöd till civila samhället och lokalt förändringsarbete inom socialtjänst, skola och andra offentliga verksamheter. Här kommer några ytterligare förslag på lokala och regionala insatser:

□ Upprätta kommunala handlingsplaner mot skam/hedersrelaterat våld och förtryck

Exempel: Botkyrka kommun var den första kommunen i Sverige som antog en policy och handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck. Målet med policyn är att öka kunskapen om hedersrelaterat våld inom kommunen samt skapa förutsättningar för ett aktivt förebyggande och omhändertagande arbete.²⁶

□ Öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck i kommunen/regionen

Exempel: Åtvidabergs kommun fick finansiering från Länsstyrelsen och Brottsförebyggande rådet till projektet "Du har huvudrollen i ditt liv - ett samverkansprojekt i arbetet med mänskliga rättigheter i Åtvidaberg", som pågick under 2010 och 2011. Projektet inkluderade både utbildning för personal i kommunens verksamheter, "familjeverkstad" för nyanlända och skolprojekt.²⁷

□ Inrätta ett lokalt eller regionalt resurscentrum mot skam/hedersrelaterat våld och förtryck

Exempel: Origo i Stockholm är ett länsövergripande virtuellt och fysiskt resurscentrum som både ska stödja utsatta ungdomar, stödja samverkan och sprida kunskap.²⁸

---

²⁶ Botkyrka kommun, Ett jämställt Botkyrka:
<http://www.botkyrka.se/kommunochpolitik/hallbarutvecklingochmanskligarattigheter/ettjamstalltbotkyrka> (2012-07-04)

²⁷ BRÅ. Framgångsrikt arbete mot hedersvåld i Åtvidaberg, <http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/8-15-2012-framgangsrikt-arbete-mot-hedersrelaterat-vald-i-atvidaberg.html> (2012-08-15)

²⁸ Origo – resurscentrum mot hedersvåld och förtryck
<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/operationkvinnofrid/Sv/det-har-gor-vi/hedershus/Pages/default.aspx>

□ Uppmuntra samverkan

Exempel: I Norrköping finns samverkansprojektet "Dina rättigheter" där kuratorer, socialsekreterare, poliser och ideella organisationer samverkar med skolor för att visa vad myndigheter och organisationer gör och hur man kontaktar dem.²⁹

□ Säkra långsiktig finansiering i den kommunala/regionala budgeten

Många verksamheter som arbetar mot skam/hedersrelaterat våld och förtryck finansieras på projektbasis, vilket innebär en osäkerhet för verksamhetens planering och långsiktighet. Ett långsiktigt stöd i budgeten till exempelvis kvinno-/mansjourer, resurscentrum, familjestödande arbete och verksamheter riktade mot män har ofta större möjligheter att nå ut och säkra kompetens på längre sikt.

---

²⁹ Ungdomsstyrelsen. Gift mot sin vilja (2009:5)

REFERENSER

Jämställdhetskommittén har genomfört två rundabordssamtal inför rapporten, ett i Stockholm och ett i Malmö. Följande aktörer har varit representerade:

Alma Europa

Elektra

Glöm aldrig Pela och Fadime

Institutet mot hedersförtryck och Baggiums skyddade boende (samma person)

Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Länsstyrelsen Östergötland

Rädda Barnen

Sharaf Hjältinnor

Terrafem

Rapportförfattaren har också deltagit i konferensen "Hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning" arrangerad av TRIS, Tjejers rätt i samhället.

LITTERATUR

Assad, Arkan. *Stjärnlösa nätter* (2011)

BRÅ. *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (2010:18)

BRÅ. *Polisens utredningar av hedersrelaterat våld* (2012:1)

Darj, Frida m.fl. *HBT & Heder – en intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med hedersnormer* (2011)

Darvishpour m.fl. *Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt*. SOU 2010:84 (2010)

Forum för levande historia. *Islamofobi – en studie av begreppet, ungdomars attityder och unga muslimers utsatthet* (2006)

Länsstyrelsen Östergötland. *Våga göra skillnad* (2011:14)

Regeringen. *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap*, pressmeddelande: <http://www.regeringen.se/sb/d/16161/a/193578> (2012-05-24)

Tikkanen m.fl. *UngKAB09 – Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga* (2011)

Tjejers rätt i samhället. *Trippelt utsatt* (2012)

Ungdomsstyrelsen. *Gift mot sin vilja* (2009:5)

Ungdomsstyrelsen. *Om unga hbtq-personer – hälsa* (2012)